

„Brexit“ įtaka arbitražui: *anti suit injunction* ir investicinio arbitražo aspektai

Sebastjan Okinčič

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel.: (+370 5) 236 6170
El. paštas: sokinczyc@yahoo.com

Brexit's Effect on Arbitration: the Aspects of *Anti-Suit Injunction* and Investment Arbitration

Sebastjan Okinčič

(Vilnius University (Lithuania))

Summary. Concentrating on a few material aspects in relation to the broader theme, the article analyses the effect of Brexit on international commercial arbitration. In particular, the piece firstly treats on the most recent UK Case Law in relation to anti-suit injunction – a phenomenon attributable to the Common Law in the context of the earlier European Union courts' jurisprudence of the said instrument. Secondly, Brexit's interplay with the ongoing global investment arbitration reform is considered. The article considers the globally recognised UN 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, on which Brexit had no adverse effect. When analysing the interplay between Brexit and the ongoing global investment arbitration reform, a particular regard is paid to the lack of investment arbitration provisions in the UK-EU Trade and Cooperation Agreement, as well as the termination of various relevant bilateral investment treaties. The article concludes that the influence of arbitration shall continue to grow, anti-suit injunction shall continue to be applied by the United Kingdom courts, and the Brexit's interplay with the global investment protection overall and the investment arbitration in a particular reform is somewhat consistent.

Keywords: Brexit, arbitration, *anti-suit injunction*, bilateral investment treaties, investment arbitration

„Brexit“ įtaka arbitražui: *anti suit injunction* ir investicinio arbitražo aspektai

Sebastjan Okinčič

(Vilniaus universitetas (Lietuva))

Santrauka. Susitelkiant ties keliais konkrečiais aptariamais plačios temos aspektais, straipsnyje aptariama „Brexit“ įtaka tarptautiniam komerciniam arbitražui. Pirmiausia, darbe atskleidžiama naujausia bendrosios teisės tradicijos sistemai būdingo *anti suit injunction* instituto taikymo Jungtinės Karalystės teismuose praktika lyginant ją su iki „Brexit“ Europos Sąjungos teismų suformuluotąja, tarptautinio komercinio arbitražo procesų kontekste. Antra, straipsnyje nagrinėjama „Brexit“ ir tebetrunkančios pasaulinės investicinio arbitražo reformos sąveika. Straipsnyje atkreipiamą dėmesio į visuotinai pripažįstamą Jungtinių Tautų 1958 m. Niujorko konvenciją dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, kuriai galioti ir taikyti „Brexitas“ neturėjęs įtakos. Atskleidžiant investicinio arbitražo reformos ir „Brexit“ sąveiką, nagrinėjamas investicinio arbitražo nuostatų trūkumas Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos prekybos ir bendradarbiavimo susitarime, bei susijusių Jungtinės Karalystės dvišalių užsienio investicijų apsaugos ir skatinimo sutarčių nutraukimo procesas. Darbe prieinama prie išvados, kad po „Brexit“ Jungtinės Karalystės teismai grįžė prie *anti suit injunction* instituto taikymo ir kad tarp „Brexit“ ir pasaulinės investicijų teisės, taigi ir investicinio arbitražo reformos esama savitų sąveikos taškų.

Pagrindiniai žodžiai: „Brexitas“, arbitražas, *anti suit injunction*, dvišalės investicijų apsaugos ir skatinimo sutartys, investicinis arbitražas.

Received: 17/01/2024. Accepted: 26/06/2024

Copyright © 2024 Sebastjan Okinčič. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Iš esmės nuo pat teisinių tyrimų, susijusių su „Brexitu“ įtaka, bylinėjimuisi pradžios autoriai gilinosi ir į galimas „Brexitu“ įtakos arbitražui problematiką, pripažindami jį galima realia teismo bylinėjimosi alternatyva. Teisinis neapibrėžtumas, kylantis iš „Brexitu“, buvo pripažįstamas kaip galintis paskatinti ginčų šalis rinktis būtent arbitražą, kaip išbandytą teismo bylinėjimosi alternatyvą. Vis dėlto derybų dėl „Brexitu“ metu būta ir autorių, teigusių, kad tik deryboms pasibaigus bus galima daryti išvadas, ar „Brexitas“ turėsias teigiamos įtakos arbitražui apskritai (Sadhana, Bhuvaneswari, 2019, p. 3347) ir investiciniam arbitražui konkrečiai. Europos Sąjungai ir Jungtinei Karalystei susiderėjus dėl prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo, kuris įsigaliojo 2021 m. gegužės 1 d. ir šiuo metu reguliuoja santykius tarp minėtų subjektų (toliau – Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas), tapo aišku, kad jame neaptariami bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose ypatumai. Tai tapo papildoma paskata kalbėti apie galimai išaugiantį arbitražo apskritai vaidmenį po „Brexitu“, kaip patikimos ir visuotinai pripažįstamos teisminių ginčų sprendimo alternatyvos.

Londono komerciniai teismai, nagrinėjantys bylas, turinčias tarptautinį elementą, mini arbitražą kaip didesnę savo konkurentą nei kitų šalių komercinius teismus (Portland, 2021, p. 4). Tačiau pirminiai tyrimai rodo, kad „Brexitas“ neturėjo neigiamos įtakos užsienio šalių subjektų norui pasirinkti Londoną kaip arbitražo vietą, pavyzdžiui, 2022 m. Londono tarptautinio komercinio arbitražo statistika ir 2021 m. tyrimai patvirtina atitinkamas 2018 m. prognozes (kad „Brexitas“ iš esmės kol kas neturėjęs neigiamos įtakos Londono kaip arbitražo vietos populiarumui) (The Insurer, 2023; Hartley, 2021)¹. Vis dėlto tam tikri autoritetingi teisininkai Londone, pavyzdžiui, buvęs Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo pirmininkas lordas Neubergeris pripažįsta neigiamą „Brexitu“ įtaką (Citil, Shah, 2023).

Kalbant apie tarptautinio komercinio arbitražo reguliavimą apskritai, visos 27 Europos Sąjungos valstybės narės bei Jungtinė Karalystė – Jungtinių Tautų 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – 1958 m. Niujorko konvencija) šalys. Esama autorių, teigiančių, kad ši konvencija – vienas iš sėkmingiausių tarptautinės teisės kūrinių (Morgan, Barrett, 2021). Pagal 1958 m. Niujorko konvenciją, arbitražų, taip pat ir su Jungtinės Karalystės elementu, sprendimus įpareigoti vykdyti visų 27 Europos Sąjungos valstybių narių vietos teismai, neatsižvelgiant į narystę 2007 m. Lugano konvencijoje dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Lugano konvencija). Straipsnio rengimo metu dominuojanti pozicija, kad Jungtinė Karalystė neprisijungs prie Lugano konvencijos kaip bendros Europos rinkos dokumento, be to, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime nesant bendradarbiavimo civilinėse ir komercinėse bylose nuostatų, laikoma, kad šioje srityje įvykęs kietasis „Brexitas“. Taigi Jungtinės Karalystės teismų sprendimai Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Europos Sąjungos valstybių narių teismų sprendimai Jungtinėje Karalystėje nėra ir nebus automatiškai pripažįstami (Okinčic, 2023).

Sudėtingesnė, brangesnė ir ilgesnė procedūra – nebus galima automatiškai pripažinti atitinkamų teismų sprendimų po „Brexitu“ nustojus galioti šios srities reikšmingiems susitarimams ir Jungtinei Karalystei netapus Lugano konvencijos šalimi (Kulińska, 2020, p. 297), atsižvelgiant į visuotinį 1958 m. Niujorko konvencijos pripažinimą, gali paskatinti sutarčių šalis rinktis arbitražą kaip tarpusavio ginčų sprendimo būdą. Pirminiai tyrimai (Danov, 2020, p. 226) rodo, kad autoriai, prognozavę tokį sutarčių šalių elgesį sprendžiant dėl iš „Brexitu“ kylantį neapibrėžtumą (Varapnickas, 2017a), buvo teisūs.

¹ Aptardami praktinius Londono kaip arbitražo vietos pranašumus, kuriems „Brexitas“ neturėjęs ir iš esmės negalėjęs turėti įtakos, autoriai mini Londono patogią vietą pasaulio žemėlapyje, taigi ir laiko juostoje, praktiškai priimtinoje tiek esantiems į Vakarus, tiek į Rytus, ir visuotinį anglų kalbos dominavimą (The Insurer, 2023). Šiame kontekste, manytina, kad, pavyzdžiui, Anglijos teisei ir jos populiarumui pasaulyje, ar Jungtinės Karalystės arbitražo reguliavimui, „Brexitas“ turįs didesnę įtaką nei pirmiau paminėtiems veiksniams.

Tyrimo tikslas – atskleisti „Brexito“ įtaką arbitražui per pokyčius, susijusius su dviem konkrečiais aspektais: *anti suit injunction* instituto taikymo naujausia aktualia praktika, ypač – Jungtinės Karalystės teismuose, ir investicinio arbitražo reformos problematika.

Uždaviniai. Tikslui pasiekti straipsnyje keliami tokie uždaviniai – 1) atskleisti ir įvertinti naujausią su „Brexitu“ ir arbitražu susijusią *anti suit injunction* instituto taikymo Jungtinės Karalystės teismuose praktiką; 2) atskleisti „Brexito“ ir pasaulinės tarptautinės investicijų teisės reformos sąveiką iš investuotojų perspektyvos akcentuojant investicinio arbitražo likimą šios reformos kontekste.

Objektas. Straipsnyje nagrinėjama su „Brexito“ įtaka *anti suit injunction* institutui ir investiciniam arbitražui susijusi problematika.

Pirmoje straipsnio dalyje apžvelgiama šiuo metu jau ir tarptautinio komercinio bylinėjimosi praktikoje pripažįstamo, bendrosios teisės tradicijai būdingo, net ir lietuviškoje literatūroje originaliu anglišku terminu įvardijamo – *anti suit injunction* instituto, kuriuo siekiama priešingai ginčo šaliai uždrausti pradėti (tęsti) teismo procesą kitos valstybės teisme arba arbitraže (Doržinkevič, 2022), aktuali, iš „Brexito“ kylanti ir su arbitražu susijusi problematika. Straipsnyje nagrinėjama naujausia su arbitražu susijusi *anti suit injunction* instituto taikymo praktika Jungtinės Karalystės teismuose. Atitinkamai tyrime nenagrinėjama *anti suit injunction* taikymo praktika, pirma, teisminių procesų Europos Sąjungos valstybėms, antra, kai *anti suit injunction* institutas taikomas bylą nagrinėjančio arbitražo, ar, trečia, kituose nei Jungtinės Karalystės teismuose.

Antroje darbo dalyje aptariama savita pasaulinės investicinio arbitražo reformos ir „Brexito“ sąveika, akcentuojant investuotojų padėties pokyčius ir perspektyvas. Šiame kontekste pažymėtina, kad pati pasaulinė investicinio arbitražo reforma straipsnyje nenagrinėjama, o minima tik tiek, kiek reikalinga „Brexito“ kontekste, vis dėlto pripažįstant, kad jos užuomazgų matyta dar 2009–2010 m., taigi, gerokai iki „Brexito“ (European Commission, 2010), įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, kuria Europos Sąjunga prisiėmė papildomų kompetencijų bendros prekybos politikos srityje (Rogers *et al.*, 2017, p. 24; Daujotas, 2019). Koncentruojantis ties su investiciniu arbitražu susijusiais reformos aspektais, straipsnyje taip pat neaptariamos Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo investicijų (investuotojų) apsaugos (kitos) nuostatos (pavyzdžiui, dėl investuotojo ar investicijos sąvokų apibrėžimų ar pan.).

Nagrinėjant temą naudojami sisteminis, istorinis, šaltinių analizės, lyginamasis ir perspektyvinis metodai. Istoriniu tyrimo metodu nagrinėjama naujausia *anti suit injunction* instituto taikymo Jungtinės Karalystės teismuose praktika ir naujausi investicinio arbitražo reformos įvykiai „Brexito“ kontekste. Šaltinių analizės metodas pasitelkiamas vertinant darbui reikšmingus pirminius ir antrinius šaltinius. Perspektyviniu analizės metodu siekiama atliktos šaltinių analizės pagrindu identifikuoti Europos Sąjungos ateities veiksmus, atsižvelgiant į Jungtinės Karalystės elgesį dėl su Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu konkuruojančiomis dvišalėmis investicijų apsaugos ir skatinimo sutartimis.

Svarbiausi šaltiniai. Iki šiol pasirodžiusios tik kelios publikacijos lietuvių kalba aptariama tema, taigi darbe daugiausia remiamasi aktualiais užsienio autorių darbais, dauguma jų pasirodę pastaraisiais keliais metais. Vis dėlto iš publikacijų lietuvių kalba artimiausias tyrime aptariamai temai yra T. Varapnicko straipsnis „Brexito įtaka tarptautiniam komerciniam arbitražui: kokia ateitis laukia arbitražo?“, pasirodęs 2017 m. arbitražui skirtame metraštyje „Arbitražas: teorija ir praktika“. Kalbant konkrečiai apie *anti suit injunction* instituto problematiką, reikšmingas A. Doržinkevič straipsnis „*Anti suit injunction* samprata ir taikymas Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos civiliniame procese“, pasirodęs 2022 m. mokslo žurnale „Teisė“. Kiek tai susiję būtent su investicinio arbitražo problematika „Brexito“ kontekste straipsniui reikšmingi keli R. Daujoto darbai. Vis dėlto pažymėtina, kad šis straipsnis – pirma publikacija lietuvių kalba, kurioje aptariama „Brexito“ ir pasaulinės investicinio arbitražo reformos sąveika. Tiek šiuo klausimu, tiek apskritai darbe naudojama naujausia literatūra ir naujausi atlikti tyrimai.

1. Arbitražas ir *anti suit injunction* Jungtinėje Karalystėje po „Brexit“²

Pradedant kalbėti apie su „Brexitu“ susijusią *anti suit injunction* taikymo problematiką, paminėtina, kad iki Jungtinei Karalystei išstojant iš Europos Sąjungos, bet po Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) sprendimo *West Tankers* byloje (ESTT 2009 m. vasario 10 d. sprendimas) buvo visuotinai pripažįstama, kad Jungtinės Karalystės (ar bet kurios kitos, tuo metu – Europos Sąjungos valstybės narės) teismai negali uždrausti ginčo šalims pradėti (tęsti) procesą kitos valstybės teisme arba arbitraže. Tą savo jurisprudencijoje pripažino ir patys Jungtinės Karalystės teismai, pvz., *Nori Holding* byloje (Nori Holding, 2018).

Vis dėlto, Jungtinei Karalystei palikus Europos Sąjungą, matyti, kad, kaip dalis autorių ir prognozavo, ragindami pereiti prie arbitražo (Gide, 2021b, p. 4), Jungtinės Karalystės teismų nebesaisto, taigi jie gali būti nebelinkę laikytis *West Tankers* byloje suformuluotos taisyklės ir tą jau patvirtino 2022 m. *QBE Europe* byloje. Teismas minėtoje su atsakomybe pagal draudimo sutartį susijusioje byloje patenkino ieškovo prašymą ir uždraudė atsakovui tęsti Ispanijos teisme pradėtą procesą Londono arbitražo naudai, dėl kurio buvo susitarta draudimo sutartyje. Manytina, kad tokios Jungtinės Karalystės teismų praktikos ateityje bus daugiau – kai *anti suit injunction* bus pritaikomi dėl Europos Sąjungoje pradėtų teismų procesų, Jungtinės Karalystės arbitražų naudai, kai bus galima identifikuoti tarp ginčo šalių sudarytą susitarimą dėl ginčų sprendimo ne tik Jungtinės Karalystės, bet ir kiekvienos kitos valstybės arbitraže. Maža to, – *QBE Europe* byloje Jungtinės Karalystės teismas pripažino, kad prioriteto tarp šalių sudarytam susitarimui dėl ginčo arbitruotinumui teikimas yra Anglijos viešosios tvarkos elementas (*QBE Europe* sprendimas, 69 punktas). Taigi, kaip tai dalies komentatorių buvo prognozuota dar iki „Brexit“ (pvz., Smith, Jones, 2018), – Jungtinė Karalystė šiuo požiūriu laikytina palankesne arbitražui jurisdikcija nei kuri kita iš Europos Sąjungos valstybių narių. Kalbant apie *anti suit injunction* nesilaikymo padarinius, paminėtina, kad teismo nustatyto *anti suit injunction* pažeidimas laikytinas teismo nurodymo nevykdymu, o tai, savo ruožtu, Jungtinėje Karalystėje užtraukia baudžiamąją atsakomybę (GavC Law, 2022).

Atsiranda ir daugiau Anglijos teismų bylų, kai vadovujamasi *QBE Europe* bylos logika, kuriuose teismai draudžia šalims pradėti arba tęsti procesą Europos Sąjungos valstybėse narėse, pavyzdžiui, – Italija (*EuroChem, 2023*) (Clifford Chance, 2023). Plečiantis tokių bylų geografijai, manytina, kad tik laiko klausimas, kai Anglijos teismuose iškilis *anti suit injunction* taikymo klausimai bylose, (i) susijusiose su Lietuva, taigi – ir dėl procesų, vykstančių Lietuvos teismuose, bet ir (ii) kuriuose bus siekiama pritaikyti *anti suit injunction* (galimai – arbitražo naudai) procesui jau vykstant, pavyzdžiui, ESTT.

Jungtinei Karalystei grįžus prie *anti suit injunction* taikymo arbitražo naudai, galima daryti išvadą, kad arbitražas – *in genere*, saugesnis pasirinkimas ginčo šalims ne tik sprendimo pripažinimo ir vykdymo perspektyvoje, bet ir tikintis išvengti arba, bent jau, minimalizuoti lygiagrečių procesų tikimybę. Kita vertus, pasaulinėje arbitražo bylų, kilusių iš tarptautinių draudimo teisinių santykių, statistikos apžvalgoje, viena, abejojama, ar ilgam Londonas išliks pasauline tokių ginčų sostine, kita, – pripažįstama, kad jo pagrindiniai konkurentai šioje srityje – Singapūras ir Honkongas, vaidina labiau regioninį vaidmenį, manytina, ne tik kaip draudimo teisinių santykių arbitražų vietos (The Insurer, 2023), bet ir apskritai.

Apibendrinant naujausią su *anti suit injunction* taikymu susijusią Anglijos teismų praktiką, darytina išvada, kad „Brexitas“ daro savitai teigiamą įtaką arbitražui, kai net ir esant tarp šalių jau pradėtam

² Nors šioje straipsnio dalyje aptariama būtent arbitražo ir *anti suit injunction* sąveika po „Brexit“, paminėtina, kad esama naujausios (2022 m.) Jungtinės Karalystės teismų praktikos, kurioje Jungtinės Karalystės teismas pritaikė *anti suit injunction*, analogiškai, t. y. Anglijos teismo naudai, kai šalims buvo nurodyta sustabdyti jau pradėtą procesą Belgijos teisme (Ebury Partners, 2022).

teisminiam bylinėjimuisi Europos Sąjungos valstybėje, pirmenybė teikiama būtent arbitražo procesui, jei šalys sudariusios arbitražinį susitarimą. Taigi, šalys skatinamos rinktis arbitražą.

2. „Brexitas“, investicijų apsauga ir investicinis arbitražas³

Pradedant kalbėti apie „Brexit“ įtaką tarptautinei investicijų teisei apskritai ir investiciniam arbitražui konkrečiai, reikia pripažinti, kad „Brexit“ įtaka šioje srityje gali būti tiriama įvairiu požiūriu, pavyzdžiui, kaip pasikeitė investicinis arbitražas, kurio šalis yra Jungtinė Karalystė po „Brexit“ apskritai. Šioje straipsnio dalyje atskleidžiama „Brexit“ ir tarptautinės investicijų apsaugos teisės, o ypač – investicinio arbitražo reformos sąveika, bei Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo su investicijų apsauga susijusios nuostatos, taip pat kokią įtaką „Brexitas“ turi investiciniam arbitražui, kurio šalimi atsakove būtų viena iš Europos Sąjungos valstybių narių.

2.1. Investicinio arbitražo reforma ir „Brexitas“

ESTT 2018 m. *Achmea* byloje pripažino, kad investicinis arbitražas tarp Europos Sąjungos valstybių narių investuotojų ir Europos Sąjungos valstybių narių, kaip investicijas priimančių valstybių, dvišalių tarp Europos Sąjungos valstybių narių sudarytų tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių pagrindu prieštarauja Sutarčiai dėl Europos Sąjungos veikimo. 2019 m. Europos Sąjungos valstybės narės pasirašė deklaraciją dėl sprendimo byloje *Achmea* teisinių padarinių ir investicijų apsaugos įgyvendinimo – numatomo tarp Europos Sąjungos valstybių narių sudarytų tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių nutraukimo. 2020 m. gegužės 5 d. 23 Europos Sąjungos valstybės narės, įskaitant Lietuvą, pasirašė atitinkamą tarp jų sudarytų dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo susitarimą. Jis įsigaliojo šį susitarimą ratifikavus dviem jo šalims, o Lietuvai – 2021 m. rugsėjį.

Jungtinė Karalystė, prisijungusi prie ankstesnės minėtos 2019 m. deklaracijos dėl *Achmea* sprendimo padarinių dar kaip Europos Sąjungos valstybė narė, bet jau iš Europos Sąjungos išstojusi (formaliai – 2020 m. vasario 1 d.), neprišijungė prie minėto 2020 m. gegužės Europos Sąjungos valstybių narių susitarimo. Atlikta pirminė šaltinių analizė leido daryti išvadą, kad tokia situacija atitiko Jungtinės Karalystės poziciją. Būtent – jai esant Europos Sąjungos valstybe nare – pritari, kad būtų nutaruktos tarp Europos Sąjungos valstybių narių sudarytos dvišalės investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys. Jungtinei Karalystei nustojus būti Europos Sąjungos valstybe nare, minėtos ir jos anksčiau sudarytos sutartys prarado savo kaip tarp ES valstybių narių sudarytų sutarčių statusą. Atitinkamai, be to, kad Jungtinė Karalystė jau nebebuvo Europos Sąjungos valstybe nare, nors pereinamasis laikotarpis dar nebuvo pasibaigęs, laikant Jungtinę Karalystę labiau kapitalą eksportuojančia (negu importuojančia) valstybe, taigi suinteresuota didesniu investicijų apsaugos standartu, ji tuomet jau net nebesiekė minėtų sutarčių nutraukti, nes tokios sutartys suteikė investuotojams iš Jungtinės Karalystės papildomą apsaugą investicijas priimančiose valstybėse, palyginti su Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu.

Vis dėlto vėlesnė analizė iš dalies paneigė pirmines išvadas, nes, įsigaliojus Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimui, prioritetas suteiktas būtent jam, nutraukiant Jungtinės Karalystės dvišalės

³ Reikia pažymėti, kad šiame tyrime nenagrinėjamas, pavyzdžiui, investicinių arbitražų (taip pat ir kylančių iš tebegaliojančių (i) tarp Europos Sąjungos valstybių narių ar (ii) tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos valstybių narių sudarytų dvišalių tiesioginių investicijų apsaugos ir skatinimo sutarčių) sprendimų pripažinimas ir vykdymas. Vis dėlto pripažįstama, kad *Achmea* byloje suformuluotai taisyklei nesaistant Jungtinės Karalystės teismų, neatmestina, kad, pavyzdžiui, tarp Europos Sąjungos valstybių narių tebegaliojančių dvišalių užsienio investicijų apsaugos ir skatinimo sutarčių pagrindu vykstančių investicinių arbitražų sprendimus pavyks sėkmingai pripažinti ir vykdyti Jungtinėje Karalystėje. Tokias prielaidas iš dalies patvirtina ankstesnėje straipsnio dalyje aptarta su *anti suit injunction* susijusi naujausia Jungtinės Karalystės teismų praktika.

investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. 2020 m. gegužės 13 d. Europos Komisija išsiuntė formalų pranešimą Jungtinei Karalystei dėl jos dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis nutraukimo, tuo pradėdama šio Jungtinės Karalystės padaryto Europos Sąjungos teisės pažeidimo nagrinėjimo procedūrą, nes, tebetrunkant pereinamajam laikotarpiui po „Brexit“o, taigi Europos Sąjungos teisei tebegaliojant Jungtinės Karalystės atžvilgiu, ši, Europos Sąjungos vertinimu, turėjusi prisijungti prie minėto Europos Sąjungos valstybių narių susitarimo dėl dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių nutraukimo. Vėliau, 2020 m. spalį, Europos Komisija kreipėsi į Jungtinę Karalystę su komunikatu, kuris turėjo būti teisiniu pagrindu Jungtinei Karalystei nutraukti savo dvišales investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis. Į šį komunikatą Jungtinė Karalystė turėjusi atsakyti iki 2020 m. gruodžio 30 d., tačiau to nepadarė, taigi Europos Komisija, kaip komunikate ir minėjo, galės kreiptis į ESTT dėl Jungtinės Karalystės iki 2020 m. pabaigos padaryto Europos Sąjungos teisės pažeidimo. Tam Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos sutartyje (toliau – Išstojimo sutartis) numatomas ketverių metų terminas, per kurį Europos Sąjunga galės siekti, kad Jungtinė Karalystė būtų nubausta ESTT už jos atžvilgiu 2020 m. tebegaliojusią Europos Sąjungos teisės nuostatų nesilaikymą (Išstojimo sutartis, 87 str. 1 d.)⁴. Tikėtina, kad tokia procedūra ir bus pradėta 2024 m., jei iki tol Jungtinė Karalystė neparodys iniciatyvos nutraukti tuo metu tebegaliosiančių dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su tam tikromis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Vis dėlto straipsnio rengimo metu akivaizdu, kad atitinkami didelės dalies Jungtinės Karalystės dvišalių tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis nutraukimo procesai prasidėję (šis klausimas aptariamas toliau).

Šiuo klausimu, atsižvelgiant į lietuviškąjį kontekstą, visų pirma verta paminėti, kad 2022 m., Europos Komisijai papildomu laišku paraginusi Lietuvą (Aiškinamasis raštas, 2022), Lietuvoje buvo priimtas įstatymas dėl 1993 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės Vyriausybės sutarties dėl kapitalo investicijų skatinimo ir jų apsaugos nutraukimo apsikeitus diplomatinėmis notomis. Atkreiptinas dėmesys, kad iniciatyvą parodžiusi Jungtinė Karalystė – Lietuvos užsienio reikalų ministerija atsakiusi į diplomatinę notą, atėjusią iš Jungtinės Karalystės ambasados (Ministry of Foreign Affairs, 2021; British Embassy, 2021). Susitarimas dėl minėtos sutarties nutraukimo straipsnio rengimo metu neįsigaliojęs, Jungtinei Karalystei neatlikus reikalingų formalių veiksmų, kurie tikėtina, bus atlikti anksčiau nei Europos Komisija kreipsis į ESTT dėl Jungtinės Karalystės padaryto Europos Sąjungos teisės pažeidimo, tai straipsnyje aptarta prieš tai.

Iš dvylikos Europos Sąjungos valstybių narių, turėjusių su Jungtine Karalyste dvišales tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis, Estija, Rumunija, Čekija, Lenkija, Malta, Latvija ir Vengrija straipsnio rengimo metu yra baigusios jų nutraukimo procesą (visų šių sutarčių nutraukimo procesas, išskyrus Lenkiją ir Vengriją, baigėsi 2021 m., Lenkijos – 2019 m., Vengrijos – 2022 m.) (UNCTAD, 2023)⁵. Svarstant, kodėl vienos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės sparčiau nutraukia savo dvišales investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis su Jungtine Karalyste, tai paaiškinama ir pasirinktu sutarties nutraukimo būdu. Būtent – Lenkija, vienintelė nutraukusi savo atitinkamą sutartį vienašaliu pareiškimu (Lenkijos Prezidento dekretas, 2018), dėl to jos sutarties su Jungtine Karalyste

⁴ Ketverių metų atsakomybės terminas kai kurių autorių klaidingai kildinamas iš Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo (Stefaniuk, Karkowski, 2022, p. 130).

⁵ Bulgarijos, Kroatijos, Slovėnijos ir Slovakijos dvišalės tarpusavio investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys su Jungtine Karalyste straipsnio rengimo metu – tebegalioja. Lietuvos atitinkamos sutarties su Jungtine Karalyste – kaip ir minėta, įsibėgėjusi nutraukimo procedūra.

nutraukimas įsigaliojęs 2019 metais⁶. Atitinkamai – siekiant minėtų sutarčių nutraukimo šalių susitarimu, reikia daugiau laiko, kad susitarimai dėl nutraukimo būtų pasiekti pagal abiejų susitariančiųjų (dabar jau dėl sutarties nutraukimo) valstybių nacionalinės teisės aktus⁷.

Esama autorių, kurie interpretuoja tai, kad Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas nepasisako tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos valstybių narių sudarytų dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių klausimu, kaip Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės pritarimą jų tolesniam galiojimui (Stefaniuk, Karkowski, 2022, p. 129). Tačiau atliktų šaltinių analizė leidžia šią mintį vertinti kritiškai. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime niekaip neminimos tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos valstybių narių sudarytos dvišalės investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys, nes minėto susitarimo šalis – Europos Sąjunga, o ne atskiros jos valstybės narės. Be to, minėta Europos Sąjungos teisės pažeidimo procedūra pradėta Jungtinės Karalystės atžvilgiu dėl tokių sutarčių nenutraukimo leidžia daryti išvadą, kad Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos valstybių narių dvišalės investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys prieštarauja Europos Sąjungos teisei, taigi – jos nutrauktinos ir tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos srityje, taip pat naudotinos atitinkamos Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo nuostatos. Maža to, aptartas Jungtinės Karalystės dvišalių tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su Europos Sąjunga nutraukimas nulemtas ne Jungtinės Karalystės savotiškos baimės būti nubaustai ESTT, o suvokimo, kad santykiuose su Europos Sąjungos ir jos valstybių narių subjektais taikytinas Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas.

2.2. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas kaip *sui generis* tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis investicinio arbitražo kontekste

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo, kaip Europos Sąjungos valstybių narių bendrovių, investuotojų Jungtinėje Karalystėje, apsaugos priemonės kritikai sutartinai pabrėžia, kad su investicijų apsauga susietos minėto susitarimo nuostatos – gerokai švelnesnės ir palankesnės investicijas priimančiai šaliai nei įprastose dvišalėse tarpvalstybinėse investicijų skatinimo ir apsaugos sutartyse (Gide, 2021a) (Stefaniuk, Karkowski, 2022, p. 126). Lygindami investuotojų apsaugai skirtas Prekybos ir bendradarbiavimo sutarties nuostatas su kitomis Europos Sąjungos sudarytomis laisvosios prekybos ar investicijų apsaugos sutartimis, pavyzdžiui, su Kanada, Kinija, Vietnamu, Singapūru ar Meksika, įvairūs autoriai pripažįsta, kad Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo atitinkamos nuostatos ribotos (Peters, Wuschka, 2021; Schwedt *et al.*, 2021). Vertinant šios situacijos priežastis, neišvengiamai atsižvelgtina į

⁶ Svarstymai, kodėl Lenkija, palyginti skubėjusi nutraukti savo dvišalę investicijų skatinimo ir apsaugos sutartį su Jungtine Karalyste dar iki „Brexito“, nevertintini kaip reikšmingi šiam tyrimui. Vis dėlto paminėtina, kad aptinkami šaltiniai tai sieja su dviem priežastimis. Viena, su Lenkijos noru „vienu ypu“ nutraukti visas su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis sudarytas investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis (po sprendimo *Achmea* byloje, bet dar iki „Brexito“, t. y. Jungtinei Karalystei dar esant Europos Sąjungos valstybe nare ir netgi dar iki 2019 m. sausio 15 d. Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybės atstovų deklaracijos dėl sprendimo *Achmea* byloje teisiųjų padarinių) – tuo pačiu metu Lenkija vienašališkai nutraukė dar 11 dvišalių investicijų apsaugos ir skatinimo sutarčių su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, įskaitant – su Lietuva. Kita, – su Lenkijos, kaip didžiausios iš šiame kontekste minėtų valstybių (t. y. ir ekonomikų / rinkų) nenoru suteikti užsienio investuotojams daugiau apsaugos, nei suteikia Europos Sąjungos teisė (Interia.pl, 2018). Šiame straipsnyje, svarstant tokio elgesio priežastis, papildomai paminėtina, kad Lenkija galimai norėjusi kuo greičiau atimti iš užsienio investuotojų teisę ginti savo pažeistas teises pasitelkusi investicinį arbitražą.

⁷ Papildomai paminėtina, kad investicijų skatinimo ir apsaugos sutartims jų nutraukimo atveju įprastai taikomos vadinamosios saulėlydžio nuostatos (angl. *sunset clause*), kurios numato, kad net ir po tarptautinės investicijų skatinimo ir apsaugos sutarties nutraukimo kurį laiką investuotojai gali kreiptis dėl jau nutrauktos sutarties pažeidimų. Aptariamoms sutartims šios nuostatos įprastai taikomos ir atitinkamas „saulėlydžio“ laikotarpis priklausomai nuo sutarties svyruoja nuo 10 iki 20 metų (po sutarties nutraukimo).

Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo *sui generis* prigimtį – šios sutarties paskirtis – reguliuoti (taip pat ir ekonominius, taigi ir investicijas) santykius tarp šalių, kurių viena ilgą laiką buvusi kitos narė, ko nepasakytina apie kitas Europos Sąjungos sudarytas sutartis. Taigi, lyginant Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo atitinkamas nuostatas su kitų Europos Sąjungos sudarytų, taip pat, ypač šio tyrimo kontekste – ir minėtų laisvosios prekybos sutarčių nuostatomis investuotojų apsaugos ir susijusių ginčų sprendimo kontekste, privaloma atsižvelgti į minėtą fundamentalų jų tarpusavio skirtumą⁸.

Kalbant apie investicinių ginčų sprendimo nuostatas, paminėtina, kad minėtos Europos Sąjungos sutartys su Kinija ar Kanada numato papildomas derybas dėl investuotojų ir investicijas priimančių šalių ginčų sprendimų, galimai priskiriant tokią kompetenciją naujai investicinių teismų sistemai, kurią Europos Sąjunga siekia pakeisti daugiašaliu investiciniu teismu. Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas numato, tam tikrų autorių vertinimu, – Pasaulio prekybos organizacijos tipo arbitražo procesą tarp sutarties šalių (t. y. Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos) (Schwedt *et al.*, 2021), o ne investicinių arbitražą tarp investuotojo ir investicijas priimančios šalies⁹. Vis dėlto kiti komentatoriai teigia, kad minėtos su investuotojų apsauga susijusios Prekybos ir bendradarbiavimo sutarties nuostatos atitinka pasaulines investicijų teisės tendencijas, kurios numato artėjantį investicinio arbitražo, kaip investuotojų aktyvizmo ginčijant investicijas priimančių valstybių institucijų sprendimus, reiškinio saulėlydį, po UNCITRAL vėliava kuriamų investicinių teismų naudai (Stefaniuk, Karkowski, 2022, p. 127).

Svarstant, kodėl Prekybos ir bendradarbiavimo sutartyje nesama investuotojų tiesioginių investicijų apsaugos nuostatų, be pasaulinės investicinio arbitražo reformos tendencijų ir fundamentaliai specifinės minėtos sutarties prigimties, paminėtini ir keli kiti konkretūs aspektai. Pirma, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas savo esme artimesnis laisvosios prekybos sutarčiai nei tiesioginių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčiai. Antra, jei šalis būtų norėjusios susitarti ir dėl tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos nuostatų Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime, derybos būtų trūkusios dar ilgiau. Trečia, investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių įprasta paskirtis – (skatinti ir) apsaugoti (taigi, ir su investicinio arbitražo pagalba) užsienio investuotojų iš labiau ekonomiškai (ir teisiškai) išsivysčiusių jurisdikcijų interesus jiems investuojant, palyginti mažiau išsivysčiusiose valstybėse. Atitinkamai – investicijų (skatinimo ir) apsaugos nuostatų trūkumas Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime patvirtina, kad Jungtinė Karalystė ir Europos Sąjunga viena kitą vertina kaip iš esmės vienodai išsivysčiusias rinkas, taigi pasitikima viena kitos teismine sistema investuotojų apsaugos tikslais. Jungtinėje Karalystėje tiek užtikrinamas, pavyzdžiui, teisinės valstybės principo įgyvendinimas, kad Europos Sąjungos investuotojai Jungtinėje Karalystėje gali savo interesus sėkmingai apginti Jungtinės Karalystės teismuose, ir atvirkščiai, – Europos Sąjungoje ir jos valstybėse narėse, tiek užtikrinamas teisės viršenybės principo įgyvendinimas, kad Jungtinės Karalystės investuotojai gali savo interesus sėkmingai apginti Europos Sąjungos ar jos atitinkamos valstybės narės teismuose. Darytina išvada, kad, viena, įprastos tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių investuotojų apsaugos nuostatos Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime neturėtų prasmės, kita, tokių nuostatų Prekybos ir bendradarbiavimo susitarime trūkumas patvirtina Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės pagarbą ir pripažinimą viena kitos teisinėms sistemoms (Peters, Wuschka, 2021).

Vertinant Jungtinės Karalystės poziciją tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos srityje „Brexit“ kontekste apskritai, ankstyvieji komentatoriai Jungtinėje Karalystėje buvo linkę manyti, kad „Brexitas“ gali paskatinti investuotojus savo investicijoms rinktis Jungtinę Karalystę, dėl jos sudarytų

⁸ Atitinkamai, kritiškai vertintini kai kurių autorių komentarai, kuriuose į šiuos fundamentalius skirtumus neatsižvelgiama (pvz.: Schwedt *et al.*, 2021).

⁹ Investuotojams paliekama teisė reikšti *amicus curiae* pareiškimus (Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo INST.26 str. 3 d.).

~100 dvišalių tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių, kurių 84 sudarytos su ne Europos Sąjungos valstybėmis narėmis (Rogers *et al.*, 2016, p. 24–25). O Lietuvos autoriai – nuo pat pradžių skeptiškai vertino tokias perspektyvas, užtikrintai teigė, kad „Brexitas“ turėsias neigiamą įtaką Jungtinės Karalystės investicijų klimatui (Daujotas, 2017). Vėlesnė Jungtinės Karalystės parlamento užsienio investicijų ataskaita suponuoja, kad pirminės vietos specialistų optimistinės nuotaikos pasivirtino (House of Commons, 2019, p. 15). Šiuo metu galima užtikrintai teigti, kad nepasiteisino dr. Rimanto Daujoto prognozės dėl „galimų milijoninių investuotojų ieškinių bangos“ Jungtinei Karalystei, kaip investicijas priimančiai valstybei, vien „Brexito“ pagrindu (Daujotas, 2017). Tuo tarpu autoriai, kurie vertina Jungtinės Karalystės poziciją tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos srityje plačiau, kiek tai nesusiję su „Brexitu“, Europos Sąjunga, jos valstybėmis narėmis ar jų investuotojais Jungtinėje Karalystėje (ar Jungtinės Karalystės investuotojais Europos Sąjungos valstybėse narėse), prieina prie išvados, kad Jungtinė Karalystė dar nesuformulavusi savo nuoseklios pozicijos vykstančios pasaulinės investicijų teisės reformos klausimu (Konstantinidis, 2023).

Apibendrinant reikia pažymėti, kad remiantis atlikta šaltinių analize pažymėtinas savotiškas „Brexito“ ir investicijų teisės, taigi ir investicinio arbitražo, reformos sąveikos aspektas. Darytina išvada, kad net jei tarp Europos Sąjungos valstybių narių sudarytos dvišalės tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos sutartys nebūtų buvusios nutrauktos, Jungtinės Karalystės su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis sudarytos tokio tipo sutartys būtų nutrauktos, prioritetą teikiant Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimui.

„Brexitas“ bei Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimo nuostatos skirtos investuotojų apsaugai kartu, viena vertus, rodo pasaulines investicijų teisės ir investicinio arbitražo reformos tendencijas. Kita vertus, po „Brexito“ Jungtinei Karalystei nutraukiant savo turėtas dvišales investicijų skatinimo ir apsaugos sutartis su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, atitinkamų investuotojų (taip pat ir iš Europos Sąjungos valstybių narių) padėtis prastėja, nes jie nebegalės pasinaudoti investicinio arbitražo teikiama pranašumais savo atitinkamoms investicijoms (Jungtinėje Karalystėje arba Europos Sąjungoje).

Išvados

1. Jungtinės Karalystės teismams savotiškai išsilaisvinus iš Europos Sąjungos teisės, taigi ir ESTT praktikos, jungo, jie grįžę prie *anti suit injunction* instituto taikymo arbitražo naudai, taip pat ir teismų procesų, vykstančių Europos Sąjungos valstybėse narėse, atžvilgiu. Atitinkamai, tikėtina, kad ginčo šalys bus linkusios iš karto kreiptis į arbitražą, bandydamos sumažinti minėto instituto pritaikymo riziką.
2. Jungtinė Karalystė nenutraukusi dalies savo tebegaliojančių dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių su tam tikromis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Vis dėlto atitinkami procesai įsibėgėję ir dėl to, tikėtina, kad tokios sutartys bus nutrauktos anksčiau nei Europos Sąjunga kreipsis į ESTT pagal Išstojimo sutartį dėl Jungtinės Karalystės atsakomybės už šį nuo 2020 m. tebetrunkantį Europos Sąjungos teisės pažeidimą, dėl kurio 2020 m. pradėta pažeidimo procedūra.
3. Vertinant tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos nuostatų trūkumą Prekybos ir bendradarbiavimo sutartyje, pasakytina, kad šia prasme minėta sutartis, viena vertus, fundamentaliai specifinė, kita vertus, – tai iš dalies rodo naujausias šiuolaikines tiesioginių užsienio investicijų skatinimo ir apsaugos, taigi ir investicinio arbitražo reformos tendencijas.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

- Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (1958). *Valstybės žinios*, 1995, 10-208.
- Susitarimas dėl Europos Sąjungos valstybių narių dvišalių investicijų sutarčių nutraukimo (2020). SN/4656/2019/INIT. *OJ L* 169, p. 1.
- Susitarimas dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos, Europos Sąjunga ir Europos atominės energijos bendrija ir Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė (2019). 2019/C 384 I/01. *OJ C* 384I, p. 1.
- Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas (2020).
- Sutartis tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės Vyriausybės dėl kapitalo investicijų skatinimo ir jų apsaugos. *Valstybės žinios*. 1994-03-04, Nr. 17-277.
- Valstybių narių vyriausybės atstovų 2019 m. sausio 15 d. deklaracija dėl Teisingumo Teismo sprendimo byloje *Achmea* teisinių pasekmių ir investicijų apsaugos Europos Sąjungoje. TAR, 8010.
- European Commission, 7.7.2010 COM(2010)343 final Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Towards a comprehensive European international investment policy [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0343:FIN:EN:PDF> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].
- Europos Komisijos 2020 m. gegužės 14 d. Gegužės mėn. sprendimų dėl pažeidimų rinkinys. Svarbiausi sprendimai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_20_859 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].
- Europos Komisijos 2020 m. spalio 30 d. Spalio mėn. sprendimų dėl pažeidimų rinkinys. Svarbiausi sprendimai. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_20_1687 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].

Lietuvos Respublikos teisės aktai

- Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės susitarimo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės Vyriausybės sutarties dėl kapitalo investicijų skatinimo ir jų apsaugos nutraukimo ratifikavimo (2022). TAR, 23025.
- Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 2021 m. liepos 1 d. diplomatinė nota.

Užsienio teisės aktai

- Lenkijos Respublikos Prezidento 2018 m. lapkričio 19 d. dekretas: DOKUMENT WYPOWIEDZENIA przez Rzeczpospolitą Polską Umowy między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej w sprawie popierania i wzajemnej ochrony inwestycji, podpisanej w Londynie dnia 8 grudnia 1987 r. Dz.U.2019.780 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/dokument-wypowiedzenia-przez-rzeczpospolita-polska-umowy-miedzy-rzadem-18847014> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].
- Jungtinės Karalystės ambasados Lietuvos Respublikoje 2021 m. gegužės 18 d. diplomatinė nota nr. 09.

Specialioji literatūra

- Danov, M. (2020). Cross-border litigation: Evaluating the Brexit impact – a socio-legal model for data analysis. *Maas-tricht Journal of European and Comparative Law*, 27(2), 199–229, <https://doi.org/10.1177/1023263X20904314>
- Daujotas, R. (2014). Lietuvos Respublikos dvišalių investicijų skatinimo ir apsaugos sutarčių skiriamieji bruožai. *Iustitia*, 79, 30–43.
- Doržinkevič, A. (2022). *Anti suit injunction* samprata ir taikymas Europos Sąjungos valstybių narių ir Lietuvos civiliniame procese. *Teisė*, 122, 65–78, <https://doi.org/10.15388/Teise.2022.122.5>
- Hartley, T. (2021). Arbitration and the Brussels I Regulation – Before and After Brexit. *Journal of Private International Law*, 17(1), 53–73, <https://doi.org/10.1080/17441048.2021.1907942>
- Kulińska, M. (2020). Cross-Border Commercial Disputes: Jurisdiction, Recognition and Enforcement of Judgments After Brexit. *Croatian Yearbook of International Law and Policy*, 16, 279–300, <http://dx.doi.org/10.3935/cyelp.16.2020.370>

- Okinčič, S. (2020). Brexit: Lessons Learned, Status Quo and Way Ahead. The Future Decade of EU Law. Conference Papers. 8th International Conference of PhD Students and Young Researches, p. 146–155. doi:10.15388/OS.LAW.2020.13
- Okinčič, S. (2023). „Brexit“ įtaka tarptautiniam bylinėjimuisi, *Teisė*, 128, 133–147, <https://doi.org/10.15388/Teise.2023.128.9>
- Sadhana, S., Bhuvaneswari, S. (2019). A Research on International Commercial Arbitration with reference to the Brexit. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 9(1), 3344–3347, <http://dx.doi.org/10.35940/ijitee.A9182.119119>
- Stefaniuk, W., Karkowski, P. (2022). Rozpoznawanie roszczeń inwestorów zagranicznych w arbitrażu, a sytuacja inwestorów z państw członkowskich UE oraz Wielkiej Brytanii po Brexicie. *Horyzonty Polityki*, 13(43), 119–133, <http://dx.doi.org/10.35765/hp.2241>
- Varapnickas, T. (2017a). Brexit įtaka tarptautiniam komerciniam arbitražui: kokia ateitis laukia arbitražo? *Arbitražas: teorija ir praktika*, 3.
- Varapnickas, T. (2017b). Brexit and arbitration: what happens next? 5th International Conference of PhD Students and Young Researchers „How deep is your law? Brexit. Technologies. Modern conflicts“, p. 416–425 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://lawphd.net/wp-content/uploads/2014/09/International-Conference-of-PhD-students-and-young-researchers-2017.pdf> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].

Teismų praktika

- Achmea B.V. [CJEU], No. C-284/16, [06.03.2018]. ECLI:EU:C:2018:158.
- Allianz SpA, buvusi Riunione Adriatica di Sicurtà SpA ir Generali Assicurazioni Generali SpA prieš West Tankers Inc. [ESTT], Nr. C-185/07, [2009-02-10]. ECLI:EU:C:2009:69.
- Nori Holding Ltd v Public Joint-Stock Co Bank Otkritie Financial Corp [2018] EWHC 1343 (Comm).
- QBE Europe SA/NV and QBE (UK) Ltd v Generali Espaa de Seguros y Reaseguros [2022] EWHC 2062 (Comm).
- Ebury Partners Belgium SA/NV v Technical Touch BV & Anor [2022] EWHC 2927 (Comm) (18 November 2022).
- LLC Eurochem North-West 2 v Tecnimont SPA and LLC MT Russia [2023] EWCA Civ 688.

Kiti šaltiniai

- Aiškinamasis raštas (2022). Lietuvos Respublikos įstatymo Dėl Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės susitarimo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės Vyriausybės sutarties dėl kapitalo investicijų skatinimo ir jų apsaugos nutraukimo ratifikavimo aiškinamasis raštas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/19ce7690f21c11ecbfe9c72e552dd5bd?jfwid=-6arlcxrye> [žiūrėta 2023 m. spalio 14 d.].
- Chartered Institute of Arbitrators (CIArb) (2021). Brexit, Lugano and arbitration: A CIArb/Law Society panel discussion. YouTube, 17 June [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=pgfpP8zoWBo> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].
- Citil, Shah, (2023). LIDW 2023: Developments in Arbitration Law of England & Wales and Tribute to Professor Julian D. M. Lew KC. Kluwer Arbitration Blog, 22 May [blog]. Prieiga per internetą: <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2023/05/22/lidw-2023-developments-in-arbitration-law-of-england-wales-and-tribute-to-professor-julian-d-m-lew-kc/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 11 d.].
- Clifford Chance (2023). Anti-suit injunction in favour of arbitration agreement breached by intervention in Italian court proceedings. Clifford Chance, 21 September [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [Anti-suit_injunction_in_favour_of_arbitration_agreement_breached_by_intervention_in_Italian_court_proceedings.pdf](https://www.cliffordchance.com/anti-suit-injunction-in-favour-of-arbitration-agreement-breached-by-intervention-in-italian-court-proceedings.pdf) (cliffordchance.com) [žiūrėta 2023 m. spalio 14 d.].
- Daujotas, R. (2017). Tarptautinių investicijų apsauga po Brexit – potencialas naujiems investiciniams ginčams. www.rdaujotas.com [blog] Prieiga per internetą: <https://rdaujotas.com/lt/tarptautiniu-investiciju-apsauga-po-brexit-potencialas-naujiems-investiciniams-gincams/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].
- Daujotas, R. (2019). Investicinio arbitražo reforma Europos Sąjungoje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2022/02/Rimantas-Daujotas.-Investicinio-arbitrazo-reforma-2019-ICSID-Arbitrazas-Achmea.pdf> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 17 d.].
- GavC Law (2022). QBE Europe v Generali. Move over, West Tankers! GavC Law – Geert van Calster [blog], 14 September. Prieiga per internetą: <https://gavclaw.com/2022/09/14/qbe-europe-v-generali-move-over-west-tankers/> [žiūrėta 2023 m. spalio 14 d.].

- Gide (2021a). A year after hard Brexit. Client Alert, 14 december [blog]. Prieiga per internetą: <https://www.gide.com/fr/actualites/a-year-after-hard-brexit> [žiūrėta 2023 m. spalio 14 d.].
- Gide (2021b). Jurisdiction Clauses and Arbitration Agreements after Brexit. Client Alert, 22 April, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gide.com/sites/default/files/gide_clientalert_brexit_jurisdictionclausesandarbitrationagreements_en_apr2021.pdf [žiūrėta 2023 m. spalio 14 d.].
- Herbert Smith Freehills (2021). Inside Arbitration: A new frontier - What does the Brexit deal mean for cross-border dispute resolution and for London-seated arbitration? [blog] 25 February. Prieiga per internetą: <https://www.herbertsmithfreehills.com/insights/2021-02/inside-arbitration-a-new-frontier-what-does-the-brexit-deal-mean-for-cross> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].
- House of Commons International Trade Committee (2019). UK investment policy Seventh Report of Session 2017–19 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cminttrade/998/998.pdf> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 5 d.].
- Interia.pl (2018). Sejm za wypowiedzeniem umów o ochronie inwestycji z 12 krajami UE. Prieiga per internetą: <https://biznes.interia.pl/raport-euro-w-polsce/news-sejm-za-wypowiedzeniem-umow-o-ochronie-inwestycji-z-12-kraja,nId,4088143> [žiūrėta 2023 m. spalio 21 d.].
- Konstantinidis, M. (2023). Reforming Investor-State Dispute Settlement: EU initiatives and UK ambivalence [blog] 11 July. Prieiga per internetą: <https://ukandeu.ac.uk/reforming-investor-state-dispute-settlement-eu-initiatives-and-uk-ambivalence/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 5 d.].
- Kryvoi, Y. (2023). London as the world's leading dispute resolution hub: numbers and challenges [blog] 17 May. Prieiga per internetą: <https://www.bicl.org/blog/58/london-as-the-worlds-leading-dispute-resolution-hub-numbers-and-challenges> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 5 d.].
- Law Commission (2023). Review of the Arbitration Act 1996. Final Report [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://lawcom.gov.uk/project/review-of-the-arbitration-act-1996/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 11 d.].
- Morgan, J., Barrett, S. (2021). Brexit's Unwelcome Effect on Commercial Litigation and Arbitration. Expert Opinion [blog] 12 February. Prieiga per internetą: <https://www.law.com/international-edition/2021/02/12/brexit-unwelcome-effect-on-commercial-litigation-and-arbitration/?slreturn=20220901152616> [žiūrėta 2022 m. spalio 2 d.].
- O'Callaghan, S., Felce, J., Vishnyakov, M. (2022). Enforcement post-Brexit: big win for arbitration? [blog] 21 October. Prieiga per internetą: <https://www.ibanet.org/enforcement-post-brexit-big-win-for-arbitration> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].
- Peters, L., Wuschka S. (2021). Investment protection in EU-UK relations after Brexit. Luther [blog] 1 January. Prieiga per internetą: <https://www.luther-lawfirm.com/en/newsroom/blog/detail/investment-protection-in-eu-uk-relations-after-brexit> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 2 d.].
- Portland (2021). Commercial Courts Report 2021 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://portland-communications.com/publications/commercial-courts-report-2021/> [žiūrėta 2023 m. sausio 7 d.].
- Rogers, J., Goodall, S., Dowling, C. (2017). Brexit and investor-state dispute settlement: What impact will Brexit have on foreign direct investment? In: International Arbitration Report [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.nortonrosefulbright.com/-/media/files/nrf/nrfweb/imported/international-arbitration-review---issue-8.pdf?revision=&revision=4611686018427387904> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 5 d.].
- Schwedt, K., Meijer, G., Bo Ra Hoebeke, Croissant, G. (2021). Investment Protection in the EU-UK Trade and Cooperation Agreement. Kluwer Arbitration Blog [blog] 9 January. Prieiga per internetą: <https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2021/01/09/investment-protection-in-the-eu-uk-trade-and-cooperation-agreement/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 5 d.].
- Smith, A., Jones, M. (2018). Arbitration News: London Based International Arbitration in the Wake of Brexit. (beale-law.com) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://beale-law.com/article/arbitration-news-london-based-international-arbitration-in-the-wake-of-brexit/> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].
- The Insurer (2023). Is London still the capital of insurance arbitration? 27 September [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.theinsurer.com/viewpoint/is-london-still-the-capital-of-insurance-arbitration/> [žiūrėta 2023 m. lapkričio 11 d.].
- UNCTAD Investment Policy Hub (2023). United Kingdom | International Investment Agreements Navigator | UNCTAD Investment Policy Hub [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/countries/221/united-kingdom> [žiūrėta 2023 m. spalio 21 d.].

White & Case (2021). 2021 International Arbitration Survey: Adapting arbitration to a changing world. (whitecase.com) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.whitecase.com/sites/default/files/2021-06/qmul-international-arbitration-survey-2021-web-single-final-v2.pdf> [žiūrėta 2023 m. kovo 12 d.].

WilmerHale (2021). Dispute Resolution Post-Brexit – Europe and the UK. YouTube, 14 April [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=UJoQgrPgV-M> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].

Sebastjan Okinčič yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros doktorantas. Jo pagrindiniai moksliniai interesai ir tyrimų sritys – tarptautinė komercinė teisė, teisės filosofija ir įmonių finansų teisė.

Sebastjan Okinčič is a PhD candidate at the Private Law Department of Vilnius University Faculty of Law. His primary scientific interests and research areas include International Commercial Law, philosophy of Law, and Corporate Finance Law.